

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 36

בס"ד, כ"א באדר תשס"ט

עדות לקיום הדבר – מקורות נוספים

א. בעולם הקניינים

1. בבא בתרא לט: "אמר רבא אמר רב נחמן מחאה... וקיום שטרות בשלשה".
2. קידושין סה: תד"ה לא איברו סהדי אלא לשקרי.
3. שיטה מקובצת לבי"ב מ. ד"ה וז"ל הראב"ד.
4. להרחבה – בדף 35 יש הפניה לקצות רמא: א הדין בצורך בעדות לקיום הדבר בממון.

ב. בעולם האישות

1. גירושין – גיטין ד., בתוך תד"ה דקיימא לך, "ועוד דרגיל ר"ת... "
2. שליחות:
- (א) רמב"ם הלכות אישות פ"ג הט"ו ובהשגת הראב"ד.
- (ב) רמב"ם הלכות גירושין פ"ו ה"א, ה"ט ובהשגת הראב"ד.
3. על אפשרות לדרוש בית דין בקידושין – אור זרוע סימן תשמה – הקטע המצוטט

דף מקורות לשיעור של הרב מאיר ליכטנשטיין

קידושין פרק ראשון – דף מספר 36

בס"ד, כ"א באדר תשס"ט

גיטין ד. תד"ה דקיימא לן

ועוד דרגיל ר"ת לומר דאפילו לר"מ בעי עדים בשעת נתינת הגט דאין דבר שבערוה פחות משנים

ספר אור זרוע ח"א - שאלות ותשובות סימן תשמה

5 ...ונראה בעיני דאשה שקבלה גיטה בלילה שאינה מגורשת דתחילת דין שפטינן ביום ולא בלילה כדתנן פ' אחד דיני ממונות דיני ממונות דנין ביום וגומרין בלילה ואמרי' בגמרא מנא הני מילי א"ר אחא בר פפא דאמר קרא ושפטו את העם בכל עת וכתוב והיה ביום הנחילו את בניו הא כיצד יום לתחילת דין ולילה לגמר דין. ואין לומר דמצוה בעלמא קתני מיהו אם התחיל בדינו בלילה בדיעבד כשר דינו. דהא ר"א מפסיל חליצה בדיעבד משום דסבר חליצה כתחילת דין דמיא. הא למדת דאם התחיל בדינו בלילה דאפי' בדיעבד דיניה לאו דינא הלכך נתינת הגט בלילה לא הויא נתינה ואינה מגורשי דמשפט כתיב ביה...

10 ... הלכך נראה בעיני דנתינת הגט דוקא ביום ולא בלילה. ומגמגם מה שאומר משום דכתיב ויצאה והיתה ויש צדדין בדבר ולא אכתוב עד אראה מה ששיבני רבותי על הגט.

ר' חיים הלוי הלכות יבום וחליצה פרק ד הלכה זט

15 וכן אם חלצה בפני יחיד ואפילו בינו לבינה ובליילה הרי זה חליצה פסולה עכ"ל.
 עיין שם בלחם משנה שהקשה מהסוגיא ביבמות דף ק"ה ע"ב על הא דתנן ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורים ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר, ובגמ' שם בינו לבינה מי ידענא אמר רב יהודה אמר שמואל ועדים רואין אותו מבחוץ, וא"כ הרי קשה על הרמב"ם שכתב הך דינא בסתמא ולא הזכיר דאיירי בעדים רואין אותו מבחוץ וכאוקימתת הגמ', ותירץ דהא דבעינן שיהיו עדים רואים אותו היינו דוקא אליבא דר"ע דמכשיר, משא"כ להרמב"ם דס"ל דפסול להכי לא הביא הך דעדים רואין אותו, דאפילו בלא עדים מהימני לפסלה על האחין. ואכתי צ"ע, לפי מה שכתב הנמוקי יוסף דחליצה בלא עדים לא הויא חליצה, א"כ הא אינה פוסלת אותה גם על האחין, והרמב"ם הרי פסק דפוסלה אפילו בלא עדים, וצ"ע. וכבר עמדו המפרשים בזה, ואולי י"ל דס"ל דאף דמדאורייתא לא הויא חליצה כלל, בכל זאת אחמרו עלה דתפסל על האחין, וכדאשכחן הכי בכמה דוכתי דאף דמדאורייתא לא הויא חליצה כלל מ"מ אחמרו רבנן גבה דתהוי חליצה פסולה, וה"נ דכוותה.

25 ואשר יראה לומר בדעת הרמב"ם, דס"ל דלא בעינן מדאורייתא עדים כלל גבי חליצה, וכדמשמע כן פשוטות הסוגיא דיבמות דפריך בינו לבינה מי ידענא, דמשמע דהחליצה באמת היא חליצה כשרה ורק דאין לא ידעינן, והטעם בזה נראה, דהא משום דמצינו תרי גוויי עדיות בדבר שבערוה, דבזנות הרי קי"ל דלא איברו סהדי אלא לשקרי וכמבואר בכתובות דף ט' [ע"א] דבאמת נאסרת גם בלא עדים, ובגיטין וקידושין ע"י העדים הוא שמקיימא מילתא, וכדקי"ל דהמקדש והמגרש בלא עדים לא הוי קידושין וגירושין, והחילוק שביניהם הא הוי, דבזנות דהאיסור בא ממילא על כן לא איברו סהדי אלא לשקרי, משא"כ בגיטין וקידושין דהבעל הוא שעושה עצם הגירושין והקידושין והאיסור וההיתר ע"כ

צריכין עדים לקיומי מילתא. ולפי"ז צ"ע בחליצה, כיון דחזינן דפליגי תנאי ביבמות דף ק"ה ע"ב בקטנה שחלצה אם חליצתה חליצה אם לא, ובחרש וחרשת מבואר בגמ' דף ק"ד שם דלכו"ע הויה חליצתן חליצה אם לא משום טעמא דלאו בני קריאה נינהו, וקשה דתיפוק לן דבלאו הכי חרש שוטה וקטן לאו בני דעה נינהו, וחליצה צריכה דעת כמבואר בסוגיא דיבמות דף ק"ו דחלוץ לה ובכך אתה כונסה לא הויה חליצה ולא כלום, וכבר הקשו זאת בתוס' בדף ק"ד שם, ותירצו דאיירי בשבית דין עומדים על גבן ומורים להם לעשות חליצה כתקנה, דהכי אמרינן ג"כ בגיטין דף כ"ב [ע"ב] דחרש שוטה וקטן שכתבו גט וגדול עומד על גבן דכשר וחשוב לשמה, וצ"ע דמאי שנא מגירושין וקידושין עצמן דלא מהני בהו גדול עומד על גבן, וכדתנן ביבמות ריש פרק חרש [ק"י"ב ע"ב] דכנסה כשהוא פקח ונתחרש לא יוציא עולמית, וכן לגבי קידושין, דאיתא בגיטין דף פ"ה [ע"א] בעא מיניה רבא מר"נ חוץ מקדושי קטן מהו מי אמרינן השתא מיהא לאו בר הויה הוא או דלמא אתי לכלל הויה, הרי להדיא דבעודו קטן מיהת לאו בר הויה הוא כלל, ולא מהניא מה שאחרים עומדים על גבן, ומאי שנא חליצה ולשמה דמהניא בהו אחרים עומדים על גבן.

ונראה מוכרח מזה, דחלוק דין גירושין וקידושין מדין חליצה ולשמה, דבגירושין וקידושין צריך דעת בעלים על עצם הגירושין והקידושין, ומשום דעיקר הקידושין וגירושין נעשה ע"י הבעלים, והם האוסרים והם המתירים, ועל כן צריך דעתם, ולא מהניא מה שאחרים מלמדין אותן, כיון דהם בעצמן לאו בני דעה נינהו, משא"כ בחליצה ולשמה, אין בהם דין דעת בעלים, ורק כוונה הוא דבעינן על עצם מעשה החליצה, והפטור ממילא בא מדין תורה, וזהו שהביאו התוס' דהיכא דאין צריך רק כוונה לחוד מהני מה שאחרים מורים אותם, וכמו דמהני לאשוויי לשמה, ושם ג"כ לא בעינן רק כוונה לחוד. ולפי"ז י"ל, דכיון דבחליצה לא בעינן כוונת בעלים רק על עצם מעשה החליצה, אבל דעת בעלים לא בעינן בהו, ומשום דהפטור בא ממילא ולא שהיבם פוטרה, וא"כ הרי שוה לזנות דלא איברו סהדי אלא לשקרי, ולא לקיומי מילתא, ובאמת גם חלצה בלא עדים הויה חליצה, ועל כן שפיר פסק הרמב"ם דחלצה בינו לבינה הויה חליצה פסולה, כיון דדין עדים לא מעכב בחליצה, ורק משום חסרון ב"ד דבעינן גבי חליצה, דמשום זה הויה חליצה פסולה. ויסוד לזה מהא דפסק הרמב"ם בפ"ו מה' גירושין הל"ט דלכן אין הקטנה עושה שליח לקבלה משם דשליח קבלה צריך עדים ואין מעידין על הקטן שאינו בן דעה גמורה, ולפי"ז הא קשה דאמאי מכשרי רבנן חליצה בקטן, ובחרש לכו"ע אי לאו משום טעמא דלאו בר קריאה הוא, והא כיון דחליצה בעיא עדים הא אין מעידין על הקטן, אלא ודאי כמו שכתבנו דדעת הרמב"ם היא דחליצה לא בעיא עדים רק לברורי מילתא ולא לקיומי מילתא, ובזה שפיר מעידין גם על הקטן, ועל כן שפיר צריכין לטעמא דלאו בר קריאה הוא. והנמוקי יוסף דס"ל דבעינן עדים בחליצה גם לקיומי מילתא, צ"ל דס"ל כהראב"ד דמעידין גם על הקטן, ועל כן לענין דין עדות שלו לא איכפת לן כלל מה שהוא חרש וקטן, כיון דמעידין גם על הקטן וחרש, ומשום הכא צריכין לטעמא דחרש לאו בר קריאה הוא, וכמו שנתבאר.